

Srholec mal krásnu reč. Hojne sa medzi nami motalo aj eštabákov. Fotožovali, snímali, ale zakročili či rušili sa neodvážili.

Na Dušičky a príležitostne mu chodíme na hrob zapáliť sviečku. Je to neďaleko Tisovho hrobu, ale pri Dominikovom sa nikdy netiesnia zástupy.

Z NEODOSLANÝCH LISTOV

JÁN BUDAJ

písané pre Kritiku & Kontext, 2001

Ešte mám v pamäti, ako sa istá ctihodná osobnosť – vraj pamätník – vo svojom príhovore na seminári, ktorý sa konal pri príležitosti desiateho výročia Tvojho odchodu zamotal pri téme či a ako si sa vracal do lona Cirkvi svätej. Dotýčný si vymýšľal, bolo to inak. A bolo mi nepríjemné počúvať to balamutenie a ešte pri tom aj mlčať v zhromaždení všetkých tých ešte žijúcich celebrit, ktoré desaťročie predtým, v rokoch neslobody nemali odvahu podať Ti ruku, nielen to, ani prísť Ti na pohreb. Zrazu si chceli pripomínať niečo a niekoho, čo a koho predtým zapierali vtedy, keď nosili celkom iné okuliare oficiálnej pravdy a osobného prospechu (okuliare s optikou kombinujúcou jedno s druhým nevyšli z módy dodnes).

To podivné zhromaždenie osobností k desaťročiu Tvojho skonu sa odohrávalo necelý rok po voľbách v roku 1998, ktoré vraj mala vyhrať „dobrá a demokratická“ časť Slovenska (reparát pre tých, čo neboli včas „zorientovaní“ v osemdesiatom deviatom).

Už tam a vtedy bolo vidieť, že politické víťazstvo nemusí znamenať skutočnú zmenu. Ani vo vzťahu k Tatarkovi. Po mediálnom vlnobití záujmu okolo Tvojho desaťročia, a po všetkých tých tatkovských seminároch – zostalo ticho. Napokon, kto sa tomu kedy vzoprel? Už sme sa naučili, že knihy mlčia z roka na rok, od výročia k výročiu viac a viac. Tvoje výročie v roku 1999 (a iste to potvrdí aj výročie Tvojho odchodu v roku 2001) dokumentuje opäť len jedno – že súčasníci sa chcú zbaviť otáznikov a sporov o hodnote života v pravde. Že nemajú najmenší záujem spoznávať to, čoho sa pred rokom 1989 báli a čo dokázali viac ako desaťročie nevyvolať. Preto tu je, Dominik, situácia, že hodnoty (také či onaké), podľa ktorých by mohla žiť naša „obec božia“, sa nevyjasňujú, naopak. Čoraz viac ľudí nevie, prečo by nemali kradnúť, klamať a krútiť sa podľa toho, ako pískajú tí, čo majú peniaze a moc.

Ešte menej ľudí chce vedieť, aký rozdiel bol medzi normalizačným štátobásnikom – ministrom a Tebou, jeho literárnym súpútnikom a väzňom súčasne. Záleží nám na nepoznaní. Ak sa tamtá doba vôbec opisuje (a nie je to tak často, okrem iného preto, lebo naša ochota k pohľadu do zrkadla zostala taká, ako si ju neraz pripomínam, čiže mizerná), potom sú väzni a väznotelia uložení popri sebe. Odvaha k životu v pravde nielen že zlacnela, ale akoby už navždy mala zostať bezcennou. Odvaha niekdajšia aj tá dnešná.

Dominik, proti tomuto bezmyslu doby Ti píšem neodoslateľné listy. Opakujem Ti v nich, že pre nás, kuričov, skladníkov a robotníkov na vinici slobodného života si bol Ty šľachticom otvorenosti a pravdivosti života, ktorú si chválořečil vo svojej, na večné neuverejnenie odsúdennej literatúre, v „písačkách“ a „spomínáčkach“.

Pre políciu a jej ministrov si sa pre to stal strašiakom, nad ktorého mftvou básnickou hlavou nedokázal v máji 1989 nik z nich povedať jediné slovo (pravda v máji 1990 to už bolo iné, to si bol hrdina a rečnili mnohí...).

Choroba tej doby sa, Dominik, nevylicila ani nezastavila. Po roku 1990 prišli roky ruvačiek, sprvoti o názor, ale čoskoro už len a len o majetky. Nastúpilo amorálne prospechárstvo a korytárstvo v jednom či druhom drese, resp. ako to je u nás tradíciou – v dvojdrese. Takto teda Dominik, brat môj, prešlo tu na Slovensku dvanásť rokov Tvojho a súčasne nášho pobytu v očistci.

Dnes nám pripomínaš, že sa už naplnil tucet rokov, a že si bol prvý, kto chcel, aby sme si priznali, že v r. 2001 nie sme ďalej. Okrem obrazu spoločného očistca Ti na záver môjho štvrtého listu chcem opísať tento zážitok:

Cestou na jeden z jubilejných seminárov konaných pri Tvojom „výročí“ som pod bránou starého domu v centre (dnes sa mu hovorí Zichyho palác) stretol starého známeho z tamtých čias. Je to neuveriteľné, ale celé to desaťročie sme sa nerozprávali ani zoči voči nevideli. To prekvapujúce stretnutie cestou na poschodie, kde sa mali pripomínať Tvoje zásluhy, mi vnuklo absurdný pocit, že sa, Dominik, hádam predsa len dostavíš, aspoň na to okružle výročie. Tak to by boli otázky! Hore na poschodí som počul šum množstva hostí, ale na tom širokom schodišti som si viac a viac uvedomoval, že Ty sem nechceš a nemôžeš prísť. Do miestnosti som vstúpil s istotou, že všetko prebehne formálne a bez problémov. Stalo sa... Aké je to pohodlné pre nás živých, že sa nevraciate.